

O PRSTANIH IZ ČASA PRESELJEVANJA LJUDSTEV NA SLOVENSKEM

MARIJAN SLABE

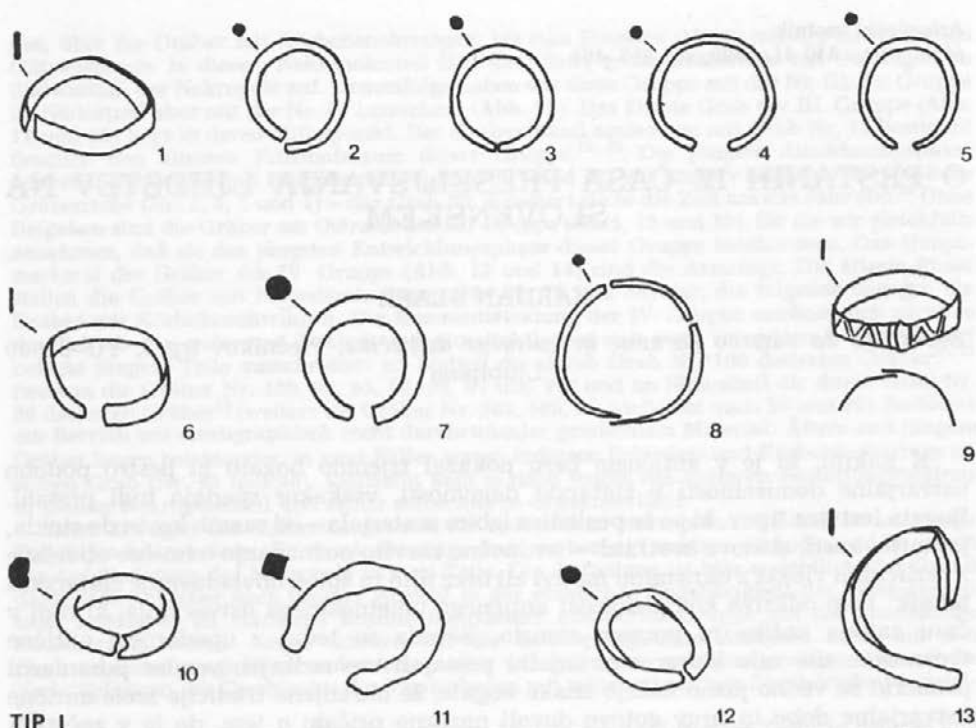
Zavod RS za varstvo naravne in kulturne dediščine, Plečnikov trg 2, YU-61000 Ljubljana

K nakitu, ki je v antičnem času pokazal izjemno bogato in pestro podobo ustvarjalne domiselnosti v zlatarski dejavnosti, vsekakor spadajo tudi prstani. Bogata lestvica tipov, ki so že posledica izbire materiala – od raznih kovin do stekla, jantarja, kosti, slonove kosti itd. – ter močno razvito poznavanje tehnične obdelave z različnimi vložki z okrasnimi motivi ali brez njih in sploh obvladovanje zlatarskih tehnik¹ nam odkriva kompleksnost antičnega umetnostnega ustvarjanja, ki tudi v času zatona antike ni povsem zamrlo. Seveda so tedaj z upadanjem antične tvornostne sile zelo kakovostni izdelki postajali vse redkejši, vendar posamezni primerki še vedno jasno kažejo znake bogate, še ohranjene tradicije zrele antične ustvarjalne dobe in prav gotovo dovolj nazorno pričajo o tem, da je v začetkih zgodnjerednjeveškega obdobja prstan poleg okrasne in druge vloge še vedno imel tudi vlogo označevalca družbene stopnje svojega imetnika oziroma nosilca. Sicer pa je, kakor meni Z. Vinski,² v poznoantičnem času prstan nasploh pridobil tudi pomen označevalca zakonske zveze.

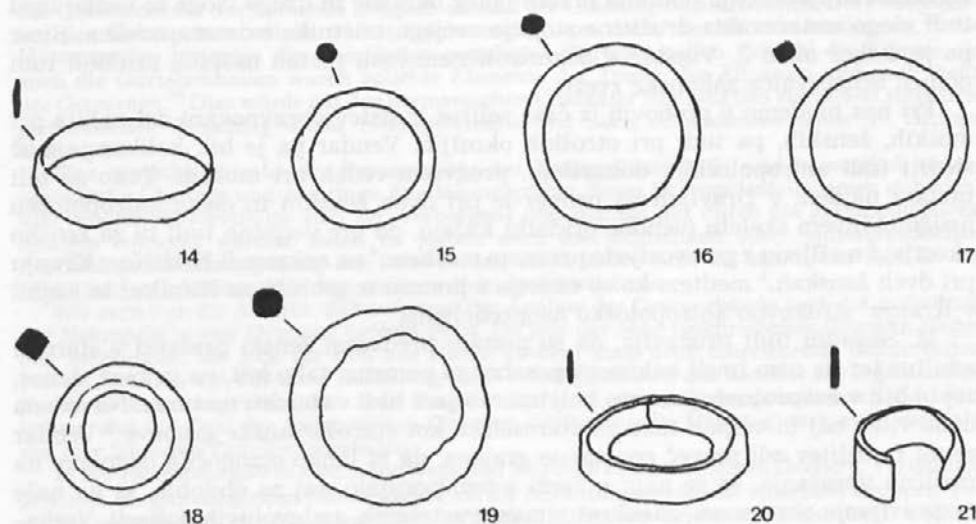
Pri nas najdemo v grobovih iz časa selitve ljudstev obravnavani del nakita pri moških, ženskih, pa tudi pri otroških okostjih. Vendar pa je bil, kolikor je moč slediti tudi antropološkim dokazilom, predvsem redek pri moških. Tako so bili prstani najdeni v Dravljah na primer le pri dveh ženskih in enem antropološko neugotovljivem skeletu (vendar pridatki kažejo, da gre verjetno tudi tu za žensko okostje),³ na Bledu z gotovostjo le pri enem moškem,⁴ na nekropoli Križišče v Kranju pri dveh ženskah,⁵ medtem ko so okostja s prstani iz grobišč na Rifniku⁶ in Lajhu v Kranju⁷ strokovno antropološko neopredeljena.

M. Sagadin tudi pristavlja, da so prstani predvsem ženski pridatki v starosti adultus ter da niso imeli kakšnega posebnega pomena, tako kot, na primer, danes, saj bi bili v nasprotnem primeru bolj uporabljani tudi v starosti matusus. Navedena ugotovitev naj bi veljala tako za staroselske kot staroslovanske grobove.⁸ Vendar se mi ta trditev zdi preveč enostavno grajena, da bi lahko omogočila odgovore na različna vprašanja, ki se nam v zvezi s tem porajajo, saj za obdobje, ki ga naše razpravljanje obravnava, zaenkrat nimamo ustreznih, zadovoljivih dokazil. Vsekakor bi nam za rešitev teh vprašanj prišle zelo prav zlasti antropološke analize okostij z grobišč na Rifniku, v Kranju itd.

Tudi tedanjih navad pri nošnji prstanov danes ni mogoče jasneje opredeliti. Na grobišču v Dravljah so bili npr. najdeni pri okostjih samo na prstih desne roke, medtem ko sta jih v kompleksni nekropoli Križišče v Kranju obe staroselki imeli na levici. Torej ne gre za kakšno stalnost ljudske noše v tistem času, o čemer priča

TIP I

TIP II

Sl. (Abb.) 1: 1-9, 15-17 Kranj-Lajh (1-gr. 166, 2-gr. 182, 3-gr. 235, 4-gr. 243, 5-gr. 256, 6,8-gr. 354; 7-gr. 639, 9-gr. 250a, 15-gr. 266, 16-gr. 297, 17-gr. 370); 10-13, 18-21 Rifnik (10-12, 18-19, 21-naselbina [Siedlung], 13-gr. 14, 20-gr. 16); 14 Bled (gr. 358). - 1, 3-10, 12-18 bron (Bronze), 11, 19-21 železo (Eisen), 2 srebro (Silber). - M = 1:1. - Po V. Stare, L. Bolta in T. Knificu (nach V. Stare, L. Bolta und T. Knific).

tudi najdišče iz Rakovčanov v Bosni, kjer na grobiščih iz istega obdobja prav tako najdemo okostja s prstani na prstih leve roke.⁹ Podobno stanje, to je nošnja na obeh rokah, ugotavlja tudi E. Keller v poznoantičnih grobovih na južnem Bavarskem,¹⁰ kar nas usmerja k upravičenemu mnenju, da bi lahko tak način na splošno veljal za ves poznoantični čas, vključno z obdobjem preseljevanja ljudstev. Sicer pa moramo takoj poudariti, da razmeroma redke najdbe tega nakita – tako pri nas, kakor tudi v širše znanem krogu – govore v prid domnevi, da v okrasu tedanjega človeka prstani niso mogli biti povsem običajni oziroma pogosti; to naj bi tudi bil eden izmed značilnih prilastkov takratnega časa. Statistika jasno pokaže podlage za omenjeno trditev: na draveljskem grobišču so v 49 grobovih dokumentirani le trije kosi, na Bledu je med 147 grobovi 12 prstanov in en obroček,¹¹ grobišče na Vranju tega predmeta ne pozna,¹² na Rifniku je v grobovih 7 prstanov in en nesklenjen obroček (?) ter v naselbini enako število,¹³ v nekropoli Kranj-Križišče so trije kosi v 27 ugotovljenih staroselskih grobovih (sem niso vštete naključne najdbe!),¹⁴ na grobišču Lajh, prav tako v Kranju, pa smo mogli med 647 grobovi naštetih le 20 prstanov, poleg tega pa je, podobno kot na Rifniku, sem mogoče prišteti še nekaj sklenjenih in nesklenjenih obročkov.¹⁵ Razlogov za to pomanjkanje oziroma redkost ne moremo najti v kakšnem splošno znanem dejstvu. Verjetno jih bo treba poiskati nekje globlje v razmerah, ki so narekovale odnos do tega okrasnega predmeta, saj prstan v svoji primarni, preprosti obliki ni mogel biti kakšna posebna dragocenost ali težko pridobljena vrednost, zlasti še, ker je na splošno znano, da, kar zadeva tehniko izdelave, segajo izvirne oblike tega cenenege in preprostejšega nakita še v prejšnje obdobje¹⁶ oziroma so v glavnem neposredni izdelki lokalnih delavnic, torej domače tradicije, ki je bila v teh krajih po padcu rimskega imperija še globoko zakoreninjena. Zato lahko nekatere primerke, seveda v različnih variantah, odkrijemo v širšem geografskem prostoru in nas tudi ne presenetijo v naslednjem časovnem obdobju.¹⁷

Tipološko shemo prstanov moremo zgraditi iz sestavin, ki izhajajo iz strukture oziroma vsebine gradiva, ki ga obravnavamo. Te so predvsem: A. surovina, iz katere so izdelani; B. zahtevnost in kakovost izdelave; C. namenska vrednost izdelka in D. oblika in okrasne prvine predmeta.

A. Za surovino so bili uporabljeni železo, bron, srebro, zlato, steklena masa, kot okrasni element pa še poldragi kamni, največkrat almandini, steklo ali steklena pasta, kamena strela in podobno.

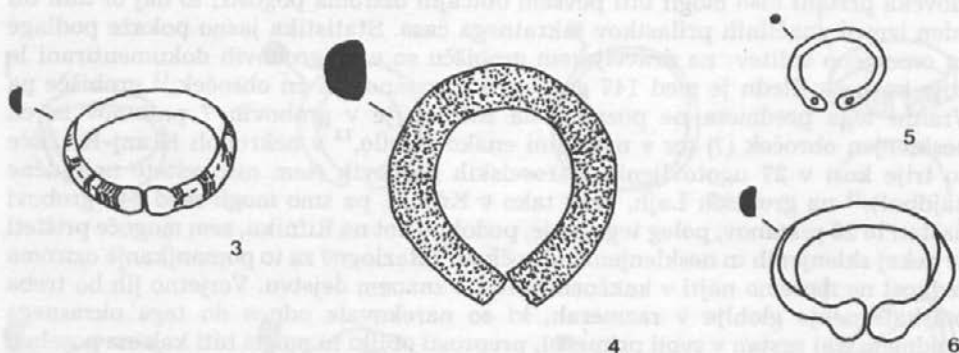
B. Kvaliteta izdelka je bila predvsem povezana s snovjo, iz katere je bil predmet izdelan, ter seveda s sposobnostjo avtorja in z njegovo večino. Prstani so bili narejeni v različnih tehnikah, od navadnega kovanja in ulivanja do zahtevnejših zlatarskih tehnik: zlatenja, filigrana, granulacije, graviranja, žigosanja, inkrustacije in celičenja.

C. Pod to kategorijo razumemo oziroma poskušamo ugotoviti, zakaj je bil prstan izdelan oziroma čemu je, poleg tega, da je imel okrasno funkcijo, še služil. Lahko je bil še pečatnik, zakonski znak, družbeni predznak, simbol oziroma magični predmet, religijski predznak in podobno, kar pa je v našem primeru, lahko rečemo, zelo siromašna izpovedna tipološka prvina.

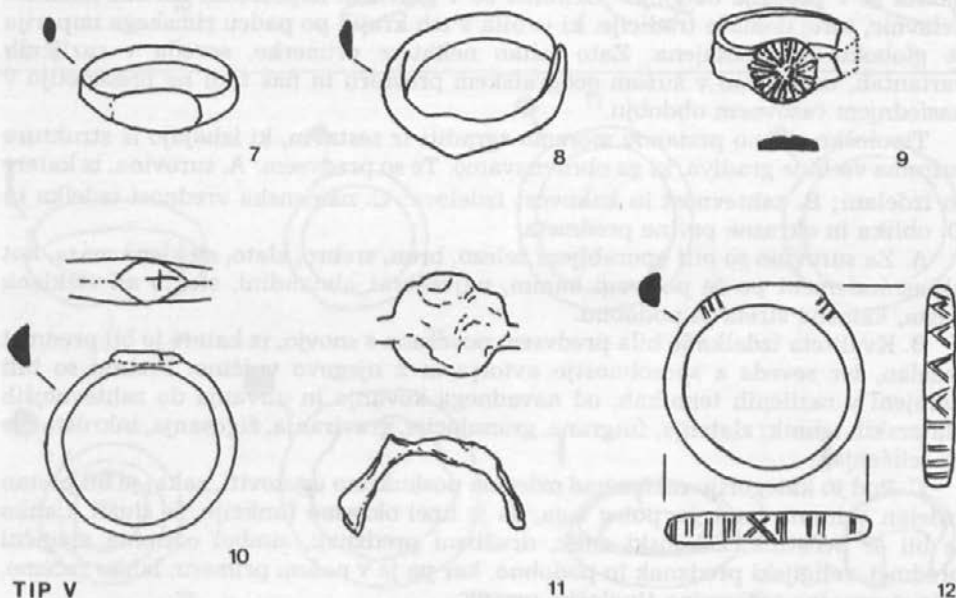
D. Kot četrti element tipološke opredelitve lahko navedemo, da so bili obročki prstanov narejeni v različnih oblikah, ki nam jih prikazuje njihov presek; ta je v glavnem okrogel, polkrožen, ovalen, pravokoten, rombičen, trikoten, lečast. Širina prstanov je prav tako različna, kar je logično, in jo je moč nekako opredeliti v premeru od 1,2 cm do 2,7 cm. Ornamentika na prstanih je razmeroma preprosta, od krožca s piko, niza vrezov, križa, cikcaka, navadnih vrezov do vrezanega motiva

TIP III

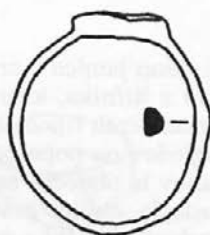
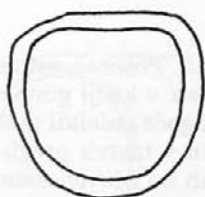

TIP IV

TIP V

SI. (Abb.) 2: 1, 4, 7 Bled (1-gr. 249, 4, 7-gr. 261); 2, 5-6, 8 Rifnik (2,5-naselbina [Siedlung], 6-gr. 7, 8-gr. 99); 3 Kaplja vas; 9 Dravljje (gr. 33); 10-12 Kranj-Lajh (10-gr. 147, 11-gr. 180, 12-gr. 606). - 3, 6-10 bron (Bronze), 5, 11 železo (Eisen), 1-2 srebro (Silber), 4 steklena pasta (Glaspaste). - M = 1:1. - Po T. Knificu, L. Bolti, D. Josipoviču, M. Slabetu in V. Stare (nach T. Knific, L. Bolta, D. Josipovič, M. Slabe und V. Stare).

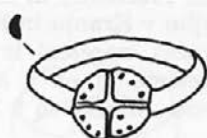
TIP V

1

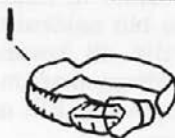
2

3

4

5

6

7

8

9

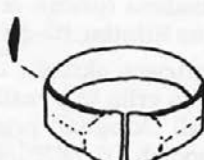
10

11

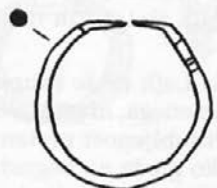
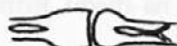
12

13

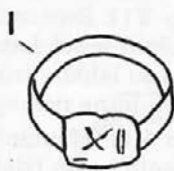
14

15

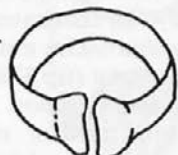
16

17

18

19

TIP VI

Sl. (Abb.) 3: 1-2, 14-19 Kranj-Lajh (1-gr. 177, 2-gr. 180, 14-gr. 312, 15-gr. 111, 16-gr. 233, 17-19 brez grobne celote [ohne Grabzusamm.]); 3-9 Bled (3-gr. 224, 4-gr. 240, 5-gr. 261, 6-gr. 287, 7-gr. 246, 8-gr. 326, 9-gr. 347); 10-12 Rifnik (10-gr. 50, 11-gr. 57, 12-gr. 86); 13 Kranj-Križišče (gr. 9). - 3-12, 14-19 bron (Bronze), 1-2 železo (Eisen), 13 srebro (Silber). - M = 1:1. - Po V. Stare, T. Knificu, L. Bolti in M. Sagadinu (nach V. Stare, T. Knific, L. Bolta und M. Sagadin).

sončnih žarkov s polkrožno jamico v sredini, črke X ali napisa. Poseben primerek pa je nesklenjen prstan z Rifnika, ki ima zaključka oblikovana v kačji glavicici. Iz navedene predstave posamičnih tipoloških sestavin je torej mogoče izdelati naslednjo, čeprav z vseh pogledov ne popolno, a vendar smiselno in v bistvu pregledno tipološko shemo prstanov iz obdobja selitve ljudstev, najdenih na Slovenskem.

Tip I. Najpreprostejša oblika prstanov so gotovo navadni uliti ali kovani železni, bronasti ali srebrni obročki z nesklenjenima koncema in različnim (pravokotnim, okroglim, polkrožnim in rombičnim) prerezom, ki so lahko tudi, čeprav redkokdaj, okrašeni in so bili najdeni na Lajhu v Kranju in Rifniku (sl. 1: 1–13).

Tip II. Sklenjeni, uliti ali kovani obročki, narejeni iz železa ali brona, z okroglim, pravokotnim ali rombastim presekom, ki pa v literaturi niso vedno označeni kot prstani. Najdeni so bili na Bledu, Rifniku in v Kranju na Lajhu (sl. 1: 14–21).

Tip III. Prstani posebnih oblik: srebrn prstan s kvačico in zanko z Bleda (sl. 2: 1) in nesklenjen srebrn prstan s kačjima glavicama z Rifnika (sl. 2: 2).

Tip IV. Bronasti in železni prstani s poudarjenima oziroma odebeljenima nesklenjenima koncema in s polkrožnim ali okroglim prerezom, najdeni na Rifniku in v Kaplji vasi (sl. 2: 3, 5, 6). Sem spada tudi prstan iz steklene paste s polkrožnim presekom z Bleda (sl. 2: 4), pri katerem sta zaključka ravno odrezana.

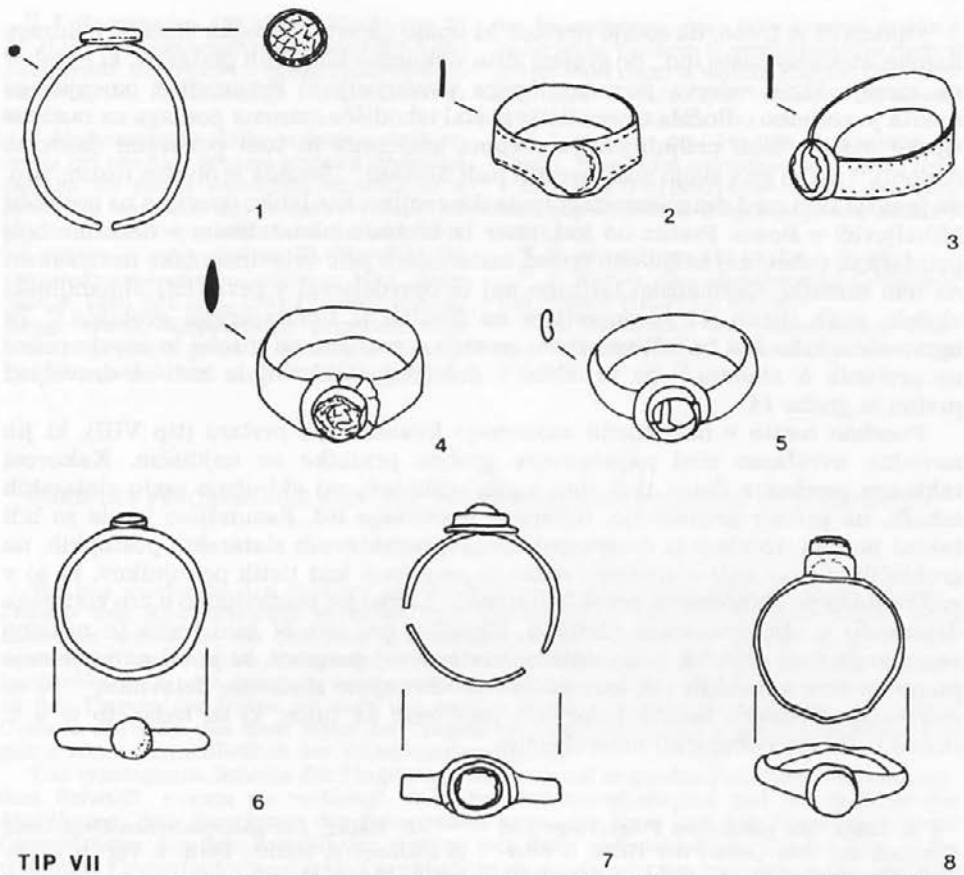
Tip V. Bronasti in železni prstani s polkrožnim, lečastim, trikotnim ali pravokotnim presekom in z razširjenim vrhom, navadno v obliki okrogle ali ovalne ploščice, ki je lahko okrašena (prstan iz Kranja nosi tudi napis) ali pa tudi ne, so bili najdeni v Dravljah, na Rifniku, Bledu in Lajhu v Kranju (sl. 2: 7–12; 3: 1, 2).

Tip VI. Prstani s pritrjeno okroglo, ovalno, pravokotno ali rombasto, okrašeno ali neokrašeno ploščico na vrhu in z različno oblikovanim (pravokotnim trakastim, trikotnim, polkrožnim ali okroglim) prerezom ter najdeni na Rifniku, Bledu in v Kranju na obeh nekropolah, Križišču in Lajhu, so razen enega, srebrnega, vsi narejeni iz brona (sl. 3: 3–19).

Tip VII. Bronasti, srebrni ali tudi zlati prstani z nastavkom in vložkom v njem iz različnih snovi, katerih obročki pravokotnega trakastega, okroglega ali lečastega preseka so lahko ornamentirani ali ne, so bili dokumentirani na Bledu, Rifniku, v Dravljah in na nekropolah Lajh in Križišče v Kranju (sl. 4: 1–8).

Tip VIII. Prstani, po mojem mnenju predvsem statusnega pomena, izdelani iz dragocenih kovin (zlata) in poldragih kamnov v najkvalitetnejših zlatarskih tehnikah, izvirajo iz Dravelj in z Lajha v Kranju (sl. 4: 9–11).

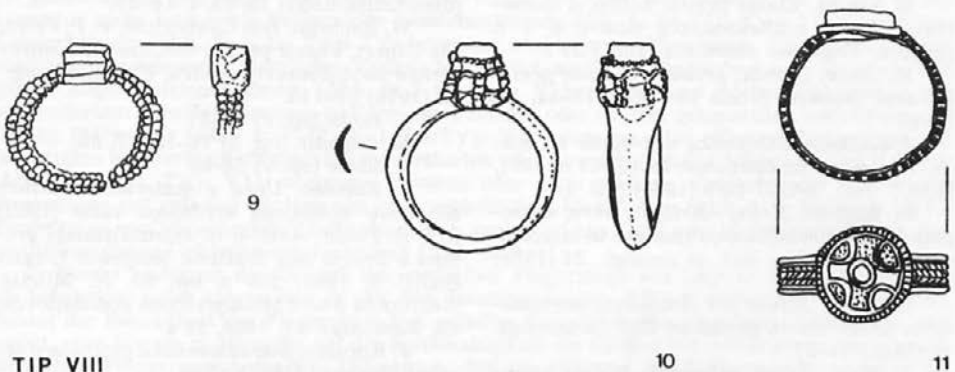
Z. Vinski skupino preprostih prstanov s kranjske nekropole Lajh (naše skupine I, II, V–VII) zelo kategorično opredeli kot nepomembno, z izjemo enega, ki ga poveže z langobardskim etnosom (sl. 3: 2).¹⁸ M. Sagadin poudarja priljubljenost prstanov z nastavkom (tip VII) v posameznih obdobjih in meni, da lahko glede na bogastvo staroselskih grobov, v katerih so se nahajali, rečemo, da so v času selitve ljudstev pomenili statusni simbol ter bili pri nas priljubljeni že v antiki, pa tudi v poznoantičnem obdobju. Opozori še, da so takšni prstani v 6. stoletju pripadali tako Germanom kot domačinom, s tem da pri Germanih najdemo kvalitetnejše oblike.¹⁹ Analogen tip prstanov pri staroselcih datira T. Knific na Bledu v sredino 6. stoletja,²⁰ medtem ko se v Kranju uvrščajo v prvo polovico 6. stoletja.²¹ J. Kastelic navaja, da so prstani s kvačko in pentljo (tip III) in tudi tisti z ovalnimi ploščicami (tip VI) znani v 7. stoletju na bavarsko-alamanskem področju ter da po Frankenovi izvirajo iz antike, naprej pa jih je pozneje posredoval langobardsko-italski krog. Nato sklene, da so blejski primerki gotovo večinoma domače izdelave.²²

TIP VII

7

8

TIP VIII

10

11

Sl. (Abb 4): 1-2, 9-10 Kranj-Lajh (1-gr. 81, 2-gr. 253, 9, 10-brez grobne celote (ohne Grabzusamm.); Rifnik (gr. 38); 4, 5, Bled (4-gr. 347, 5-gr. 358); 6, 7 Kranj-Križišče (6-gr. 194, 7-gr. 9); 8, 11 Dravlje (8-gr. 14, 11-gr. 1). - 1-5 bron (Bronze), 6-7 srebro (Silber), 8-11 zlato (Gold). - M = 1:1. - Po V. Stare, L. Bolta, T. Knificu, M. Sagadinu in M. Slabetu (nach V. Stare, L. Bolta, T. Knific, M. Sagadin und M. Slabe).

Opozoriti je treba, da sodijo prstani, ki imajo na vrhu obročka vložene poldrage kamne, stekleno pasto ipd., po svojem stilu v skupino klasičnih prstanov, ki nikakor ne morejo skriti odseva poznoantičnega ustvarjanja.²³ Preprostost omenjenega nakita je verjetno odločala o tem, da je postal izhodišče oziroma podlaga za različne tipske inačice tako priljubljenega prstana antičnega in tudi poznejših časovnih obdobij,²⁴ saj so ga v svojo nošo uvrstili tudi Slovani.²⁵ Seveda je ob tem razumljivo, da je zašel tudi med dragocenosti germanske svojine, kar lahko opazimo na grobišču Mihaljevići v Bosni. Prstan od tod, sicer iz brona, z almandinom v nekoliko bolj poudarjeni celici, naj bi bil ena izmed materialnih prič vzdohodnogotske navzočnosti na tem ozemlju. Germansko lastnino naj bi opredeljeval v prvi vrsti almandinski vložek, enak tistim, ki se pojavljajo na fibulah iz tamkajšnjega grobišča.²⁶ Ta ugotovitve, tako kot tudi Wernerjevo mnenje o pogostnosti visoke in zaprte celice na prstanih 6. stoletja,²⁷ pa bi lahko v dokajšnji meri veljala tudi za draveljski prstan iz groba 14.

Posebno mesto v naši shemi zavzemajo kvalitetnejši prstani (tip VIII), ki jih navadno uvrščamo med najbogatejše grobne pridane na najdiščih. Kakovost takšnega predmeta dviga tudi sam način obdelave, saj vključuje vrsto zlatarskih tehnik, na primer granulacijo, celičenje, graviranje itd. Razumljivo je, da so bili takšni prstani, izdelani iz dragocenih kovin po zahtevnih zlatarskih postopkih, na grobiščih iz časa selitve ljudstev redki in predvsem last tistih pokojnikov, ki so v svoji okolici po stanovskem poreklu izstopali. Lahko jih postavljamo v vrh zlatarske dejavnosti v obravnavanem obdobju. Skratka, pri nas bi bilo treba to nakitno skupino šteti za dosežek poznoantične zlatarske dejavnosti, ki je bil najverjetneje prenesen sem z italjskih tal, kjer so bile še ohranjene zlatarske delavnice.²⁸ Te so izdelovale predmete takšne kakovosti predvsem za tujce, ki so tedaj, to je v 6. stoletju, začasno okupirali naše ozemlje.

¹ R. Laser, *Die römischen Fingerringe und Gemmen auf dem Gebiet der DDR, Arbeits- und Forschungsber. z. sächs. Bodendenkmalpfl.* 29, Berlin 1985, 133–158.

² Z. Vinski, Zlatni prsten naden u Samoboru i nakit arhitektonskog tipa u 6. i 7. stoljeću, *Tkalčičev zbornik* 1 (1955) 37 s.

³ M. Slabe, *Dravljje, grobišče iz časov preselejanja ljudstev*, *Situla* 16 (1975) 12–14, 16, 22–23.

⁴ J. Kastelic, *Slovenska nekropola na Bledu. Poročilo o izkopavanjih leta 1949 in 1951*, *Dela* 1. razr. SAZU 13/9 (1960) pril. 1.

⁵ M. Sagadin, *Kranj – Križišče Iskra, nekropole iz časa preseljevanja ljudstev in staroslovenskega obdobja*, *Kat. in monogr.* 24 (1988) 14–15, 27.

⁶ L. Bolta, *Rifnik pri Šentjurju, poznoantična naselbina in grobišče*, *Kat. in monogr.* 19 (1981) 31–37.

⁷ V. Stare, *Kranj, nekropola iz časa preselejanja ljudstev*, *Kat. in monogr.* 18 (1980) 50–83.

⁸ M. Sagadin (op. 5) 52.

⁹ N. Miletić, *Ranosrednjovekovna nekropola u Rakovčanima kod Prijedora*, *Gl. Zem. muz.* 25, 1970, 123–125.

¹⁰ E. Keller, *Die spätrömischen Grabfunde in Südbayern*, *Münch. Beitr. z. Vor- u. Frühgesch.* 14 (1971), 108.

¹¹ T. Knific, *Bled v zgodnjem srednjem veku* (disertacija, 1983) 18–23, t. 14–26.

¹² W. Bachran, *Das Gräberfeld*, v: P. Petru, Th. Ulbert, *Vranje pri Sevnici, starokrščanske cerkve na Ajdovskem gradu*, *Kat. in monogr.* 12 (1975) 99–115.

¹³ L. Bolta (op. 6) 18–37.

¹⁴ M. Sagadin (op. 5) 14–15, 27, 36.

¹⁵ V. Stare (op. 7) 50–83.

¹⁶ J. Korošec, *Uvod v materialno kulturo Slovanov zgodnjega srednjega veka* (1952) 316. S. Pahič, *Antični in staroslovenski grobovi v Brezju nad Zrečami*, *Razprave* 1. razr. SAZU 6, 1969, 250 s., op. 60. N. Miletić, *Nekropola u selu Mihaljevićima kod Rajlovca*, *Gl. Zem. muz.* 11, 1956, 29 s.

¹⁷ J. Korošec, *Staroslovenska grobišča v severni Sloveniji* (1947) 93 ss.

¹⁸ Z. Vinski, *Ovrednotenje grobnih pridakov*, v: V. Stare (op. 7) 22.

¹⁹ M. Sagadin (op. 5) 54.

²⁰ T. Knific (op. 11) sl. 27.

²¹ M. Sagadin (op. 5) 54.

²² J. Kastelic (op. 4) 26 s.

²³ J. Korošec (op. 16) 316. Z. Vinski (op. 2) 38. H. Bott, *Bajuwarischer Schmuck der Agilolfingerzeit*, *Schriftenr. z. bayer. Landesgesch.* 46, 1952, 155. E. Keller (op. 10) 110, t. 14: 4; 22: 14.

²⁴ Med variantne oblike prstana z vložkom spada pri nas npr. bronast prstan z drobnimi perlami ob strani na obodu obročka in z osrednjim kamnom olivne barve v celici iz najdišča Mali Vrh v Istri (7. oz. 8. stol.), ki je bil najden v ustih skeleta (B. Marušič, *Tri ranosrednjevekovna nalazišta u Istri, Jad. zbor.* 6, 1966, 278 ss, t. 1: 5). Osmemu stoletju (drugi avarski kaganat) pa pripadata tudi bronast prstan z gemo iz modrega oniksa z živalsko upodobitvijo iz okolice Malega Idjoša

ter fragmentiran, prav tako bronast prstan s polkroglim vložkom iz modre steklene paste v granulirani celici iz okolice Kanjže (D. Dimitrijević, J. Kovačević, Z. Vinski, *Seoba naroda* [1962] 46, sl. 21, 52).

²⁵ J. Korošec (op. 16) 316. J. Kastelic, B. Škerlj, *Slovenska nekropola na Bledu*, *Dela 1. razr. SAZU* 2 (1950) 40 s. A. Valič, *Staroslovensko grobišče na Blejskem gradu*, *Situla* 7 (1964) 19, t. 9: 1.

²⁶ N. Miletić (op. 16) 29, 34, t. 2: 19.

²⁷ J. Werner, *Das alamannische Gräberfeld von Bülach* (1953) 12, op. 36.

²⁸ V. Bierbrauer, *Die ostgotischen Grab- und Schatzfunde in Italien* (Spoleto 1975) 176-180.

ÜBER DIE FINGERRINGE AUS DER VÖLKERWANDERUNGSZEIT IN SLOWENIEN

Zusammenfassung

Bei uns wurden in den Gräbern aus der Völkerwanderungszeit Fingerringe an Männer-, Frauen- und Kinderskeletten entdeckt, doch erscheinen sie bei den Männern selten. Auch ansonsten waren sie als Schmuck des damaligen Menschen nicht häufig vertreten. Die damaligen Gewohnheiten bezüglich der Tracht der Fingerringe lassen sich noch nicht klarer bestimmen, da es sich dabei um keinen ständigen Brauch handelt, sie wurden nämlich sowohl an den Fingern der linken als auch der rechten Hand gefunden. Analogien in spätantiken Gräbern erweisen, daß diese Weise des Tragens im allgemeinen für die ganze spätantike Zeit gelten könnte, einschließlich der Völkerwanderungszeit.¹⁻¹⁷

Das typologische Schema der Fingerringe läßt sich auf folgenden Bestandteilen aufbauen: dem Rohstoff, woraus sie gefertigt sind; dem Schwierigkeitsgrad und der Qualität der Ausführung; dem Zweckwert des Erzeugnisses sowie der Form und den Zierelementen des Gegenstandes. Aus dem Angeführten ergeben sich dann unterschiedliche Typen. Typ I: die einfachste Fingerringform – das sind gewöhnliche gegossene oder geschmiedete, selten verzierte eiserne, bronzene oder silberne Ringe mit auseinander stehenden Enden (**Abb. 1: 1-13**). Typ II: geschlossene, gegossene oder geschmiedete Ringe aus Eisen oder Bronze, die jedoch in der Literatur nicht immer als Fingerringe bezeichnet sind (**Abb. 1: 14-21**). Typ III: Ringe von Sonderformen (**Abb. 2: 1-2**). Typ IV: bronzene und eiserne Fingerringe mit betonten bzw. verdickten auseinander stehenden Enden; her gehört auch der Fingerring aus Glaspaste mit gerade abgeschnittenen Enden (**Abb. 2: 3-6**). Typ V: bronzene und eiserne Fingerringe mit verbreitertem Scheitel, meistens in Form eines runden oder ovalen, gelegentlich auch ornamentierten Plättchens (**Abb. 2: 7-12; 3: 1-2**). Typ VI: bronzene oder silberne Fingerringe mit befestigten unterschiedlich gestalteten, verzierten oder unverzierten Plättchen auf dem Scheitel (**Abb. 3: 3-19**). Typ VII: bronzene, silberne oder auch goldene, verzierte oder unverzierte Fingerringe mit gefaßter Einlage aus unterschiedlichen Materialien (**Abb. 4: 1-8**). Typ VIII: Fingerringe von vornehmlich Statuscharakter, gefertigt aus Gold und Halbedelsteinen in den qualitätsvollsten Goldschmiedetechniken (**Abb. 4: 9-11**).

Z. Vinski bestimmt die Gruppe der einfachen Fingerringe aus Lajh in Kranj kategorisch als belanglos, außer einem, den er mit dem langobardischen Ethnos verknüpft.¹⁸ M. Sagadin betont die Beliebtheit der Fingerringe mit gefaßter Einlage in den einzelnen Zeiträumen und meint, man könnte in Hinsicht auf die Reichhaltigkeit der Gräber der Alteingesessenen, worin sich diese Fingerringe befanden, behaupten, daß sie während der Völkerwanderungszeit die Bedeutung eines Statussymbols hatten und bei uns bereits in der Antike beliebt waren, wie auch in der Spätantike. Außerdem hebt er hervor, daß derartige Fingerringe im 6. Jh. sowohl Germanen als auch Einheimischen gehörten, wobei bei den Germanen qualitätsvollere Formen vorkommen.¹⁹ Den analogen Fingerringtyp bei den Alteingesessenen in Bled datiert T. Knific in die Mitte des 6. Jahrhunderts,²⁰ während sie in Kranj in die erste Hälfte des 6. Jahrhunderts datiert werden.²¹ J. Kastelic führt an, daß Fingerringe mit Haken und Öse, wie auch jene mit

ovalen Plättchen im 7. Jahrhundert im bayerisch-alamannischen Gebiet bekannt sind und nach Franks Ansicht aus der Antike stammen, während sie weiter durch den langobardisch-italischen Kreis vermittelt wurden. Abschließend meint er, daß die Bleder Exemplare zweifellos größtenteils von einheimischer Herstellung sind.²²

Die Fingerringe, in deren Ringscheitel Halbedelsteine, Glaspaste und Ähnliches eingelegt sind, gehören ihrem Stilcharakter nach zur Gruppe der klassischen Fingerringe, die den Widerschein des spätantiken Kunstschaffens durchaus nicht verbergen können.²³ Die Einfachheit des angeführten Schmucks entschied vermutlich darüber, daß er Ausgangspunkt bzw. Grundlage unterschiedlichen Typenvarianten des so beliebten antiken Fingerrings, wie auch jener der späteren Zeitabschnitte wurde,²⁴ in ihre Tracht fügten ihn ja auch die Slawen ein.²⁵ Selbstverständlich geriet er dabei auch unter die Wertgegenstände des germanischen Besitzes.²⁶⁻²⁷ Eine Sonderstellung nehmen indessen die qualitativ volleren Fingerringe ein, die in den Nekropolen aus dieser Periode vor allem Eigentum jener Verstorbenen waren, die sich von ihrer Umgebung durch ihre Ständesherkunft abhoben. Bei uns müßte diese Schmuckgruppe als Produkt der spätantiken Goldschmiedetätigkeit aufgefaßt werden, das höchstwahrscheinlich vom italischen Boden hergebracht wurde, wo Goldschmiedewerkstätten noch erhalten waren.²⁸ Diese verfertigten Gegenstände derartiger Qualität nur für die Ausländer, die damals, d. h. im 6. Jahrhundert, zeitweilig unseren Raum okkupierten.